

Romano temporali, sed etiam de spirituali, in quod, teste Leone Papa, temporale commutatum est. Discessionem autem a spirituali imperio Romano dicit esse discessionem a fide catholica Romanæ Ecclesiæ. Fuitque hæc antiqua expositio, ut Augustinus supra refert, quam ipse non improbat.

17. *Apostasia illa non erit generalis.* — *Multi tunc fidem sunt recepturi.* — Hæc autem apostasia a fide non erit, sicut hæretici fingunt, ita generalis, ut fides vera a tota Christi Ecclesia peritura sit; hoc enim et fundamentum nullum habet, et repugnat promissioni Christi: *Et portæ inferi non prævalent adversus eam*, Matth. 16, et aliis verbis ejus, Matth. 24: *Propter electos breviabuntur dies illi*, utique ne illi a charitate excidant, nedum a fide. Et Daniel, c. 12, dicit: *In tempore illo salvabitur omnis qui inventus fuerit in libro vitæ*; et in fine concludit: *Beatus qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque*; quod aliis verbis dixit Christus, Matth. 24: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Non deerunt ergo qui perseverent. Quin potius tantum abest ut omnes antea credentes tunc sint fidem amissuri, ut multi potius, et maxime ex Judæis, tunc sint convertendi ad fidem, ut testatur ibi Theodoretus, et Gregorius, homil. 12 in Ezechiel.; et Augustinus, 20 de Civit., cap. 29, ait, *per Eliam Thesbitem ultimo tempore ante judicium, Judæos in Christum verum, hoc est, in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum esse in sermonibus, cordibusque fidelium*.

18. Unde idem Augustinus, eodem libro, c. 8, ait Ecclesiam, a Deo electam et prædestinatam, nunquam esse seducendam, neque etiam in persecutione Antichristi, sed erit (inquit) *hic Ecclesia illo tempore, etiam quo solvendus est diabolus, sicut ex quo hic est instituta, hic fuit, et erit omni tempore*. Et infra dicit tunc esse solvendum Satanam, *ut fidelissima patientia electorum probetur*, non ut vincatur, *tales enim erunt* (inquit) *cum quibus ei belligerandum est, ut vinci tanto ejus impetu insidiisque non possint*. Inferius vero in eodem capite, ulterius dubitat an in illo apostasiæ tempore non solum aliqui ex credentibus permansuri sint, sed etiam aliqui, qui in fide non fuerant, ad illam accessuri sint; et respondet imprimis, parvulos multos esse illis tribus annis cum dimidio baptizandos a parentibus fidelibus, et ita illos saltem denuo ad fidem accessuros. Deinde generaliter ait,

neque qui cadant ab Ecclesia, nec qui accedant ad Ecclesiam illo tempore defuturos, quod late confirmat. Dicitur ergo tempus illud discessionis seu apostasiæ, non quia tota Ecclesia et omnes fideles Christum negaturi sint, sed quia magna erit clades, pluresque superabit tentatio, quam victores permanebunt, vel quam unquam in persecutione aliqua victi fuerint. Quanta vero futura sit apostatanum multitudo, incertum est; licet enim aliqui dicant duas partes fidelium esse casuras, et tertiam permansuram, nullibi esse revelatum aut satis fundatum invenio.

19. *Apostasia illa brevi tempore consummabitur.* — Non erit igitur hæc apostasia adeo universalis, ut non possit intra illud breve tempus, utique trium annorum cum dimidio fieri, tum quia in illis postremis temporibus, prius etiam quam Antichristus veniat, Ecclesia erit multis persecutionibus et contradictionibus agitata. Nam, ut prædixit Christus, Matth. 24: *Scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem, et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos, et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum*. Et ita cum Antichristus venerit, inveniet homines valde dispositos, ut brevi tempore magnam illorum jacturam facere possit. Unde Augustinus, 20 de Civit., c. 19, refert, multos ex antiquis expositoribus intellexisse verba illa Pauli: *Et nunc quid delineat scitis, et mysterium operatur iniquitatis*¹, non de Romano imperio, sed de malis et fictis, qui sunt in Ecclesia, donec perveniant ad tantum numerum, qui Antichristo magnum populum faciat, et hoc esse mysterium iniquitatis, quia videtur occultum. Et inferius ait, tunc omnes hos malos vel occultos hæreticos prodituros, et conjungendos Antichristo, ut illi adhæreant, eumque ad cæteros evertendos adjuvent. Accedit, ut infra ex Paulo et Apocalypsi dicit, quod *præsentia ejus futura est secundum operationem Satanæ in omni virtute, et signis ac prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis; tunc enim solvetur Satanæ, et per illum Antichristus mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur*. Hinc ergo facile intelligitur non esse necessariam successionem multorum sæculorum (ut Calvinus dixit) ad illam generalem apostasiam, quæ tempore Antichristi fiet, vel certe si per multa sæcula ad illam generalem discessionem mundus disponetur, illa dispositio non

¹ 2 Thess. 2.

sub Antichristo, nec per Antichristum fiet, sed per plures hæreticos, et præcursores Antichristi. Utrumque enim significavit Christus, Matth. 24; et Joannes, 2 epist., c. 2 et 4; et Paulus, 2 ad Thessalon. 2.

20. *Instantia.* — *Solutio.* — *Incertum est an hæc apostasia totum orbem occupatura sit.* — Quod si quis urgeat hoc recte procedere, si apostasia antichristiana aliquam provinciam tantum vel ad summum unam partem mundi occupatura esset, non fore autem ita, sed mundum occupaturam universum, neque videri posse in tam brevi temporis mora tam late extendi, respondemus imprimis non constare in quot regionibus orbis persecutio Antichristi propria grassabitur, et verisimile esse non ita esse disseminandum errorem Antichristi per totum mundum, sicut Evangelium est ante diem judicii in toto orbe prædicandum, quia illud prius non ita prædictum est in Scriptura, sicut hoc posterius. Neque etiam dicunt vaticinia Antichristum regnaturum in toto orbe proprie, et in tota sua universitate sumpto, sed dicunt Antichristum occupaturum orbem Romanum in decem regna prius divisum, et postea bellum contra sanctos esse moturum, unde verisimile fit in eodem orbe Romano futuram esse illam spirituales stragem, et multorum fidelium apostasiam. Ad illam autem non erit necessaria multorum regum aut temporum successio. Nam unus Antichristus quam plurimos habere poterit suæ iniquitatis ministros, qui simul per varias ejusdem orbis partes errores ejus disseminabunt; simulque (permittente Deo) dæmon totas suas vires exeret, et partim signis et portentis mendacibus, partim promissionibus temporalibus, partim coactione et exquisitis tormentis brevi efficiet, ut major fidelium pars Christo renunciet, et characterem bestię suscipiat. Et ita non solum multorum sæculorum, verum etiam nec vitæ unius hominis tempus ad prædictam apostasiam efficiendam necessarium erit.

21. *Dæmon potissimus minister erit hujus apostasiæ.* — Adde denique non esse necessarium ut totum orbem Romanum talis persecutio et discessio invadat, quia hoc revelatum non est, sed solum quod futura sit major quam unquam fuerit, quod esse poterit, et intensive (ut sic dicam) ubi fieri contigerit, et extensive respectu aliarum persecutionum, quod habere poterit, etiam si non omnes provincias et loca totius monarchiæ, nedum omnes mundi partes attingat. Præsertim quia sicut Chris-

tus dixit, propter electos brevandos esse dies illos, ita propter eundem finem fieri poterit ut intra certos orbis terminos concludatur, non permittente Deo amplius extendi, propter eundem finem, aliaque secreta suæ providentiæ consilia. Vel certe si fortasse tribulatio illa quoad loca, seu regiones et provincias orbis generalior futura est, et in omnibus illis magnam illam apostasiam est effectura, etiam ad illum effectum non erit necessaria diuturnior temporis duratio, quia non oportet ut successu temporum in diversis locis fiat; simul enim per varios ministros in diversis locis fieri poterit. Nam solvendus est Satanæ, qui ubique habet invisibiles ministros paratissimos, et visibiles non deerunt Antichristo, ac brevi tempore poterit illos ubique transmittere, cum magna vi et potestate humana, dæmonis industria et potestate adjutos, illosque ad summam diligentiam et celeritatem instabit: *Sciens quia modicum tempus habet*¹. Ergo quacumque ratione apostasia illa intra tempus a Deo brevium consummari poterit.

CAPUT XI.

ANTICHRISTI TEMPORE DUOS VEROS HOMINES AD TESTIMONIUM CONTRA ILLUM FERENDUM MITTENDOS ESSE, EX CAP. 11 APOCALYPSIS CONTRA DUAS FALSAS PROTESTANTIUM EXPOSITIONES OSTENDITUR.

1. Quoniam de Antichristi tempore dicere incœpimus, priusquam ad cætera capita a rege proposita transeamus, necessarium est cum illo digredi, et de testibus contra Antichristum mittendis disputare, præsertim quia disputatio hæc cum ea, quam de tempore Antichristi prosecuti sumus, valde conjuncta est. Nam unum ex præcipuis signis, quibus ostendere possumus Antichristum nondum venisse, inde sumitur quod testes contra illum mittendi nondum venerunt. Hoc autem fundamentum de duorum testium missione ex cap. 11 Apocalypsis sumptum est. Ideoque verus illius prophetiæ sensus inquirendus et explicandus est. Cum itaque Joannes prædixisset Antichristi persecutionem verbis illis: *Civitatem sanctam conculcabunt mensibus quadraginta duobus*, subjungit: *Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille du-*

¹ Apoc. 12.

centis sexaginta amicti saccis. Qui dies fere totidem menses, utique quadraginta duos, efficiunt.

2. *Duos illos testes, duo Testamenta, ait rex Angliæ.*—Circa hanc igitur prophetiam, primo inquiremus an illi duo testes, quos Deus promittit se daturum tempore persecutionis Antichristi, futuri sint veri homines, vel quid sint. Nam rex Angliæ totum hunc locum metaphoricè interpretatur, duasque habet expositiones, quas in hoc capite et sequent. expendemus. Juxta priorem expositionem, negat illos duos testes futuros esse homines, sed ait esse duo Testamenta, vetus et novum, quæ contra Antichristum, et monarchiam Babyloniam (ut ipse loquitur) constans et manifestum testimonium præbent, ideoque illa maxime Antichristus odio prosequetur, nihilque intactum relinquet, quo illa dedecoret, corrumpat et supprimat. Hæc fere rex, qui invenitur hac occasione in Summos Pontifices Romanamque Ecclesiam, fingens ab eis esse contra divinam Scripturam multa dicta et facta, probriet ignominie plena. Qualia sunt (ait) illam nasum cereum, litteram mortuam, et regulam lesbiam appellare, cum illa libros apocryphos miscuisse, eosque illi æquiparare tentasse: imo traditiones hominum illi præferre, eademque suppressere sub linguis peregrinis, et ne in vulgari sermone legatur prohibendo, occultare, ac denique illam destruxisse et interfecisse, quando alias translationes latinas præter Vulgatam, Pontificum auctoritate correctam et emendatam, iidem Pontifices sub censuris prohibuerunt. Hos autem testes ab Antichristo interfectos, Deus tandem per regem Angliæ ejusque ministros excitavit, seu in pristinam lucem et integritatem reduxit, ut ipse vult. Sicque concludit impletam esse prophetiam illam.

3. *Illi expositioni favent aliqui.*—Huic interpretationi metaphoricæ quoad eam partem, ut duo illi testes sint duo Testamenta, occasionem aliquam dederunt nonnulli antiqui Scriptores. Nam in libro super Apocalypsim, qui inter opera Augustini sub nomine illius ponitur, in Homilia 8 sic habetur: *Dabo duobus testibus meis, id est, duobus Testamentis.* Illud autem opus sine dubio non est Augustini, meritoque a Lovaniensibus in appendicem rejectum est. Creditur autem esse Ticonii, cujus opus in Apocalypsim idem Augustinus allegat, l. 13 de Trinitate, c. 3, ubi etiam dicit, Ticonium illum hæreticum Donatistam fuisse. Ideoque non multum curandum est de

illius interpretatione. Quanquam ille non omnino negat illos testes esse homines; infra enim ait illos esse Ecclesiam, quæ propter duo testamenta binario numero ponitur. Quam expositionem imitatus est Beda, lib. 2 in Apocalyps., cap. 11, ubi per testes etiam intelligit, *Ecclesiam ex duobus populis unitam, et duorum Testamentorum lumine radiatam.* Verumtamen Beda et mystice locutus videtur, et in ea expositione non insistit, nam statim refert aliam de Elia et Enoch, et non rejicit, sed tacite approbat. Et si quis postea scriptor catholicus¹, illam mysticam expositionem vel probare vel insinuare visus est, ab alio litterali sensu recedere non est ausus. Itaque metaphora illa, prout a rege traditur, propria est Protestantium, et a quodam Roberto Abbato Calvinista inventa dicitur, et quatenus alium sensum proprium et litteralem excludit, improbabili omnino est; quatenus vero contra Ecclesiam Romanam applicatur, erroribus scatet et hæresibus.

4. *Duo illi testes, veri homines futuri.*—Dico ergo testes illos, de quibus Joannes loquitur, futuros esse veros homines, ad testimonium pro Christo contra Antichristum reddendum, specialiter mittendos. Assertionem hanc ita certam esse censeo, ut sine temeritate negari non possit. Probatur primo ex verborum proprietate, quam relinquere sine fundamento, magna temeritas et corruptio Scripturarum est. Hic autem nullum est fundamentum, vel in ipsa Scriptura, ut ex verbis constat, in quibus illa metaphora nullum fundamentum habet, neque in Patribus, quia omnes contradicunt, ut infra videbimus, neque in aliqua ratione, vel conjectura, nullas enim rex adducit, sed solam voluntariam accommodationem, propriis opinionibus et erroribus accommodatam, contumeliisque contra Ecclesiam Catholicam redundantem. Illa ergo non est Scripturæ interpretatio, sed corruptio.

5. *Probatur ex verbis sacri textus.*—Præterea si paulatim singula expendamus, quam sit inepta accommodatio facile intelligemus. Nam imprimis ex verbis illis colligimus, promississe Deum dare duos testes tempore adventus et persecutionis Antichristi, ut ex contextu Joannis constat; ideo enim conjungit illa duo: *Civitatem Sanctam conculcabunt, etc.; et statim: Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt, id est, dabo illis spiritum prophe-*

¹ Feuard., l. 5 in Joan., c. 30.

tandi, seu ad prophetandum in tempore illius calamitatis mittam illos. Non possunt ergo duo illi testes promissi ad litteram esse duo Testamenta, nam hæc data sunt Ecclesiæ a principio, neque tempore Antichristi aliquid eis addetur, aut novo modo dabuntur, nisi quatenus mittentur illi prophetæ, qui sacram doctrinam majori spiritu proponant et interpretentur. Quin potius, si juxta regis sententiam, Antichristus venit a 606 Christi anno, ab eodemque (ut Protestantes etiam fingunt) cœperunt Scripturæ per traditionem hominum corrumpi, nullo modo tunc dati sunt duo testes ad prophetandum, sed qui multo jam antea dati erant, tunc interfici seu corrumpi cœperunt.

6. Deinde in eodem loco Apocalypsis dicitur, duos illos testes prophetaturos dies mille ducentos sexaginta, id est, toto fere tempore quo Antichristus civitatem sanctam, id est, Ecclesiam calcabit, quod tempus, juxta expositionem regis comprehendit omnia hæc tempora Romani Pontificatus a sexcentesimo sexto Christi anno, usque ad Lutherum, verbi gratia. Ergo toto hoc tempore utrumque Testamentum in sua virtute et integritate conservatur in Ecclesia, eorumque doctrina Ecclesiæ maxime innotescit, et contra Antichristum pugnat, nec aliquis audebit illam corrumpere, quia ibi dicitur de illis testibus pro illo tempore: *Si quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, et si quis voluerit eos ledere, sic oportet eum occidi.* Et statim illorum magna virtus et potentia describitur, et tandem additur: *Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyso, faciet contra eos bellum.* Ergo Antichristus non corrumpet Scripturas usque ad finem temporis et persecutionis suæ. At vero juxta sententiam regis, Scripturæ patiuntur bellum a Papa, ex quo cœpit in papatu Antichristianismus, et toto hoc tempore non prophetant Scripturæ in Ecclesia, sed traditiones humanæ, quibus Scripturæ obscurantur et corrumpuntur; quæ est ergo accommodatio talis metaphoræ, aut concordia prophetiæ Joannis cum ficta ista interpretatione?

7. *Alia verba Joannis dure et false duobus Testamentis accommodantur.*—Præterea Joannes ait, quod postquam illi duo testes a bestia seu Antichristo occisi fuerint, *corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, ubi Dominus eorum crucifixus est, per tres dies et dimidium, quod rex dictum declarat, quia ad dimidium spiritualis hebdomadæ, quod inter*

primum et secundum Christi adventum intercedit, Scripturæ tanquam cadavera jacebunt omnium contemptui expositæ, dedecoratæ, corruptæ, suppressæ, etc. In quibus verbis duo notanda sunt. Primum est, ut juxta suum metaphoricum sensum hæc duo cadavera Prophetarum ad duo Testamenta accommodet, multa fingere et exaggerare, quæ nec probare potest, neque ullam verisimilitudinem habent, ideoque per errorem a suis Protestantibus accepisse convincitur; ac subinde nihil ad metaphoram explicandam deservire. Ait enim libros Scripturæ multis retro temporibus *ad silentium esse damnatos, quia laicis eorum lectio interdicta est, ita ut pro hæretico combureretur, qui in manus sumere auderet, aut inspicere.* Utrumque autem horum evidenter falsum est, tum quia neque lex, neque exemplum de his ostendi potest; tum etiam quia contrarium manifeste constat ex usu et praxi Ecclesiæ Catholicæ.

8. *Lingua latina ignota non est, ut rex fingit.*—Addit vero rex Scripturæ libros in ignota lingua absconditos jacuisse. At latina lingua non est ignota in Ecclesia Latina, nisi rudibus et idiotis, quibus utile non est per se ipsos velle Scripturas intelligere aut interpretari, sed magis expedit ut quæ illos scire et intelligere de Scripturis convenit, a suis Pastoribus et Evangelii prædicatoribus addiscant. Neque aliter Scriptura sacra in Catholica Ecclesia conservata et tractata est. Denique ut interfectionem illam metaphoricam utriusque Testamenti rex confingat, dicit depravatam esse Scripturam, cum tamen in sua integritate, tam librorum omnium canonicorum, quam omnium eorum partium per Ecclesiam sit conservata, et legitima auctoritate proposita. Item ait corruptam esse, quod falsum plane est, quia per Ecclesiam, ubi oportuit, lectio, quæ corrupta erat, emendata est; ubi vero mutatio facta non erat, in sua antiquitate conservata est. Tandem vero dicit fuisse interfectam anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, quia præter emendatam editionem vulgatam ab Ecclesia propositam, aliæ ab hæreticis factæ et corruptæ non permittuntur. Quæ omnia et per se frivola sunt, et ad explicandum dictum Scripturæ locum valde aliena.

9. *Non esse duo Testamenta, ex tempore determinato a Joanne convincitur.*—Aliud in dictis verbis regis notandum est, in his suam iterum inculcare expositionem, scilicet, Joannem per hos dies et menses non certum tem-

pus, sed dimidium totius temporis cursum a primo usque ad secundum Christi adventum intellexisse, quam expositionem satis in superioribus refutavimus. Nunc vero interrogo, cum dicit *ad dimidium illius temporis Scripturæ Testamenta tanquam cadavera jacitura, contemptui exposita, neglecta pene ab omnibus, nec a pluribus intellecta*; interrogo (inquam) quid intendat, cum ait: *Ad dimidium temporis*; aut enim vult toto dimidio tempore, quod inter primum et secundum Christi adventum intercedit, Scripturarum corpora tanquam cadavera in illo statu jacitura; vel solum in dimidio tempore esse interficienda, sine designatione temporis pro quo mortua jacebunt. Hoc posterius repugnat vaticinio Joannis, dicentis: *Corpora eorum jacebunt in plateis civitatis*. Et infra: *Et videbunt de tribubus et gentibus corpora eorum per tres dies, et dimidium*. Jacebunt ergo cadavera illa per totam dimidiam hebdomadam, quæ si spiritualis est, ut vult rex, includit totam dimidiam partem temporis decurrentis inter primum et secundum Christi adventum.

10. Si autem hoc concedatur, et priorem sensum suorum verborum rex eligat, nobis, quæso, declaret qui fieri possit ut per illam eandem spiritualement hebdomadam duo illi testes testimonium suum daturi sint, quomodo propheta diebus mille ducentis sexaginta, prout Joannes ait, per quos dies etiam dimidiam spiritualement hebdomadam significari rex docet. Maxime quia Joannes dicit testes illos esse occidendos, postquam finierint suum testimonium dare, quod non potest intelligi de priori dimidia parte illius hebdomadæ spiritualis, id est, de sexcentis annis a primo adventu Christi, in quo (ut rex vult) Scriptura vixit, nam Joannes aperte loquitur de eodem tempore in quo Antichristus Ecclesiam persequetur; ergo in fine illius temporis occidentur testes; quomodo ergo postea per integram dimidiam hebdomadam eadem cadavera in platea jacebunt? Accedit quod, postquam occisi fuerint illi testes, non amplius ferent testimonium contra Antichristum, quia jam finierunt suum testimonium, et quia statim a crevixerint, vocabuntur ad cælum, et quia statim occidetur Antichristus. At vero ex sententia regis duo Testamenta postquam per spiritum Lutheri vel similem revixerunt, adhuc perseverant, testimonium ferendo contra Antichristum, et inter homines versantur, et quem ipse vocat Antichristum, ipse adhuc vivit, et usque ad finem sæculi vivet. Nullo er-

go modo subsistere potest accommodatio illa vel potius fictio.

11. *In hæreticos retorquentur metaphora quas confingunt.* — *Scriptura ab hæreticis jugulatur.* — Præterea, si vanis hujusmodi interpretationibus aut accommodationibus uti liceat, quid esset facilius quam ostendere, metaphoras illas de duobus Testamentis tanquam duobus testibus ab hostibus Christi interfectis, etc., multo verius accommodari hujus temporis hæreticis, vel ipsimet regi, quam Ecclesiæ Catholicæ? Tunc enim homo interficitur, quando spiritu, quo vivit et loquitur, privatur; ergo tunc maxime dici posset Scriptura interfici, quando spiritu illo, quo facta est et interpretari debet, privatur. Scripturæ enim veluti corpus est scripta littera, spiritus autem et vita ejus est illius sensus; tunc ergo vere interficitur, quando proprio uniuscujusque spiritu humano, vel forte diabolico declaratur, et ad testificandum inducitur. Constat autem a rege et Protestantibus non aliter Scripturam tractari et exponi, ut in hac ipsa præsentis loci expositione rex ostendit, et superius in statuenda regula suæ fidei testatus est. Ergo necesse est ut apud hujusmodi homines Scriptura tanquam mortua jaceat, ejusque corpus tanquam cadaver in manibus eorum feratur. Quibus optime etiam illud convenit, quod *inhabitantes terram, gaudent super illos, et jocundantur, quia* (ut rex addit) *carnales suæ libidines non amplius comprimuntur, nec in ordinem rediguntur gladio verbi Dei*, quia apud illos non est *vivum et efficax, sed mortuum, ac sine divino spiritu*. Nam quocumque modo vivant, per solam fidem, quod illis peccata non imputantur, justitiam et gloriam sibi promittunt, et neque mandatorum observationem, neque pœnitentiam de peccatis secundum Scripturas necessariam esse, prædicant. Denique dum isti jactitant se solos intelligere novum et vetus Testamentum, certissimum est sine vita et spiritu illa possidere atque adeo tanquam mortua corpora apud eos jacere.

12. Ad hunc denique modum potest illa interpretatio metaphorica ex discursu fere totius dicti c. 11 refutari et confundi. Nam si illi duo testes non sunt veri homines, sed sunt tantum verbum Dei in duobus Testamentis scriptum, vel impossibile est seriem totius capituli tenere et commode interpretari; vel infinitæ metaphora voluntarie et sine fundamento fingendæ sunt, quod sinceritati Scripturæ, et convenienti rationi eam expli-

candi repugnat. Nam si illi testes non sunt futuri veri homines et propheta, quid est quod de illis dicitur: *Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetæ ipsorum?* Quomodo enim Scripturæ hanc habent potestatem toto tempore prophetiæ ipsarum? Quodve est tempus duorum Testamentorum, nisi vel totum tempus quo durat Ecclesia, vel illud certe maxime in quo ipsam Scripturam magis integram, incorruptam et vivam conservatam esse, Protestantes volunt? Item illud: *Potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, et percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint*, quo probabili modo potest ad duo Testamentum, vel ad aliquid aliud præter duos homines accommodari? Idemque argumentum de reliqua parte capituli fieri potest, ut jam satis declaratum est; necesse est ergo ut verba illa in sensu proprio de hominibus intelligantur. Quam sententiam, quoad hanc partem, quod illi duo testes futuri sint veri homines, catholicam esse censemus, tum quia in Scriptura est satis expressa, nec potest ad metaphoricum sensum nisi cum magna violentia detorqueri; tum etiam quia Patres et expositores communiter ita verba illa intellexerunt, ut in capite sequenti videbimus.

13. *Alia Protestantium metaphorica interpretatio.* — Jam vero sequitur examinanda alia interpretatio, quam rex frequentius receptam esse dicit, utique inter suos Protestantibus. Qui ut prophetiam illam suis novi Evangelii prædicatoribus accommodent, metaphoram in binario illo numero ponunt, quos ait rex duos testes appellari, quia pauci fuerunt; et in ciliciis seu saccis apparuisse, quia pœnitentiam prædicarunt; occisos vero fuisse, quia multi crudeliter interfecti et igne combusti sunt; resurrexisse autem in successoribus suis, quia non defuerunt qui verbi Dei prædicatione illorum virtutem et locum tenerent; miracula vero illorum fuisse, quia brevi tempore virtute spiritus magnas nationes, et multas in veram, scilicet, fidei viam reducerunt. Hæc fere rex ex suo spiritu proprio, non tamen ex certa scientia, sed (ut ipse ait) ex sua conjectura, quam neque in sanctis Patribus fundare potest, illos enim in Apocalypsis explicatione errasse confitetur, neque in ipsa Scripturæ verbis, cum pro libito ad metaphoras sibi deservientes ea detorqueat, quæ satis quidem ad illam expositionem contemnendam esse possent. Ad majorem tamen erroris ejus ostensionem animadverto, quæ-

dam in accommodatione illa inveniri falsa, alia prave accommodata, et alia omissa, fortasse quia nullum locum vel sensum commodum in illa metaphora recipere possunt.

14. Primum enim falsum est, hos pseudo-prophetas tam paucos fuisse, ut duorum nomine merito significari credantur. Nam sectæ hæreticorum hujus temporis tot sunt, ut vix possint numerari; et tot sunt capita quot sententiæ; imo in unaquaque plura capita pluresque magistri inveniuntur. Eo vel maxime quod in illo duorum numero non tantum vult rex primos uniuscujusque hæresis inventores, sed etiam eorum successores, qui usque ad hodiernum diem novam fidem prædicant, comprehendere; isti autem plures profecto sunt quam ut duorum nomine apte significentur. Deinde evidentiùs falsum est, hos novos prædicatores prædicando pœnitentiam apparuisse, cum constet unum ex præcipuis falsis articulis eorum esse, pœnitentiam non esse necessariam, sed novam vitam, quam in sola, nova et inaudita fide propriæ justitiæ constituunt. Præterquam quod Prophetæ non dicuntur apparere vestiti saccis, quia pœnitentiam prædicant, sed quia vitam asperam et pœnitentem profitentur, seu quia pœnitentiam agunt; isti autem novi Evangelii prædicatores, quam, quæso, vitæ asperitatem profitentur, quamve pœnitentiam egerunt? Certe neque ipse rex id dicere est ausus, ne manifestum mendacium affirmaret. Non sunt ergo isti testes saccis amicti, quos Deus contra Antichristum missurus est.

15. *Hæresiarche a feto illo Antichristo non sunt occisi.* — *Hæretici magis ex se ipsis surgere quam resurgere dicendi sunt.* — Præterea, si per duos testes omnes isti prædicatores intelliguntur, cum Joannes dicit duos illos fuisse ab Antichristo interfectos, consequenter intelligendus est affirmare, omnes illos prædicatores ab eadem bestia fuisse interfectos, nam eodem modo dicit duos fuisse interfectos, sicut duos prædicasse. At hoc falsum est, pauci enim sunt ex his hæresiarchis qui ab hominibus interfecti fuerint, vel per Ecclesiam digna mortis pœna puniti, sed plures eorum non sine prodigiis et signis divinæ justitiæ mortui sunt; ergo vel interpretatio illa falsum supponit, vel metaphora non subsistit. Multo vero magis incongruum est, quod in suis successoribus resurrexisse dicantur, hæc enim non est resurrectio, sed nova proli generatio; Joannes autem loquitur de eorundem, qui ceciderant, excitatione et resur-

rectione. Ait enim : *Et post dies tres et dimidium spiritus vitæ a Deo intravit in eos*, utique in illos eosdem qui interfecti jacebant, *et steterunt super pedes suos*. Præterea quod pravi prædicatores imitatores et successores habeant, novum non est. ideoque neque admirationem, neque stuporem efficit; at ex illorum testium occisorum resurrectione, *timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos*. Illa ergo resurrectio non est alterius personæ similis successio, sed ejusdem miraculosa seu prodigiosa excitatio. Denique additur, inimicos illorum prædicatores vidisse illos ascendentes in cælum, ad quod statim post resurrectionem suam vocati fuerant; quando autem in successoribus Lutheri, Calvini, aut Henrici VIII aliquid simile vidit vel audivit Ecclesia? Est ergo frivola accommodatio.

46. *Falsitas illius metaphora ostenditur a tempore. — Ostenditur etiam a loco. — Hæreticorum prophetæ regna non convertunt, sed pervertunt.* — Atque hinc denique convincitur esse etiam insufficientem. Nam imprimis explicare non possunt cur isti sui prophetare dicantur mille ducentis sexaginta diebus, cum in Scriptura non soleat tempus tot numeris et partibus definitum pro indefinito poni, nec ratio talis metaphora aut exemplum simile afferri possit. Multoque minus explicare possunt, cur dicatur quod corpora istorum suorum prophetarum jacebunt in plateis civitatis magnæ, etc., ubi Dominus eorum crucifixus est. Nam cum isti in hac parte fateantur, sermonem esse proprium de vera morte suorum Prophetarum, etiam hæc verba proprie intelligenda erunt de corporibus eorum mortuis; quomodo ergo illa jacebunt in plateis civitatis per tres dies et dimidium, cum fere omnia, quæ pœna mortis interiery, statim combusta fuerint. Deinde neque locum accommodare possunt, nam per civitatem magnam, in qua Dominus eorum crucifixus est, Romam intelligunt, ut infra videbimus; at neque Lutherus, neque Calvinus, vel eorum successores Romæ interfecti sunt. Idemque argumentum procedit, etiam si civitas illa, ut veritas habet, Jerusalem intelligatur; de nullo enim Protestantium legimus ibi esse propter suum novum Evangelium interfectum. Neque etiam possunt exponere qui sint illi tres dies cum dimidio, nisi recurrendo ad spiritualem hebdomadam, quæ, juxta illorum sensum, plus quam mille annos comprehendere potest. Præterea ubi est inventa in his pseudoprophetis, *potestas claudendi cælum, ne pluat in diebus pro-*

phetiæ ipsorum, aut convertendi aquam in sanguinem, vel percutiendi terram omni plaga, quotiescumque voluerint, aut faciendi aliqua alia mirabilia opera, quæ per illa verba metaphorice significata fuerint? Certe nullum miraculosum opus hos falsos prophetas fecisse legimus. Et perversio potius quam conversio provinciarum et regnorum, quæ per illorum falsam doctrinam facta est, nullum signum est virtutis verbis, aut spiritus ipsorum, cum homines non ad pœnitentiam et præceptorum observantiam, aut vitæ perfectionem attraxerint, sed licentia vivendi sine ecclesiastica obedientia, imo sine jugo legis divinæ, per solam fidem salutem promittendo, homines ad sensibilia proclives facile deceperint.

47. *Veritas catholica stabilitur.* — Vera ergo et catholica sententia est, illos Prophetas, a Joanne prædictos, futuros esse duos tantum homines, mortales, divina virtute ac providentia mittendos in mundum tempore adventus Antichristi, cum gratia et virtute Spiritus Sancti, ad prædicandum verum Christum Dominum nostrum, contra Antichristum, ejusque fidem veris ac novis miraculis confirmandum, per veros ac præcisos mille ducentos sexaginta dies, id est, fere toto tempore persecutionis Antichristi, prout verbis Joannis in proprietate intellectis asseritur, et supra capite 3 explicatum est. Et habet convenientissimam rationem divinæ providentiæ, ne in tempore tam acerbæ persecutionis videatur Deus Ecclesiam suam sine externo auxilio sufficiente et proportionato relinquere. Congruum est enim ut Deus hominibus per homines subveniat, quod in omnibus temporibus et occasionibus observatum ab ipso videmus; ergo in illis etiam diebus simile auxilium per illos testes hominibus præstabit.

48. *Civitas illa mundum significat, sed magis proprie ac vere Jerusalem.* — In fine vero illorum dierum occidentur vere et proprie illi duo prophetæ ab Antichristo, utique vel per se, vel per ministros ejus, hoc enim Scriptura non declarat, et utroque modo veritas verborum salvatur. Item post mortem vere jacebunt eorum corpora in plateis civitatis magnæ per tres dies integros, et partem alterius, per quam civitatem mundum aliqui intelligunt, quatenus pravis hominibus abundat, nam ibi dicitur civitas illa spiritualiter vocari *Sodoma et Ægyptus*, quibus nominibus solet hic mundus in Scriptura vocari: sed melius intelligitur Jerusalem, nam addi-

tur ibi: *Ubi et Dominus eorum crucifixus est*. De quibus verbis plura inferius dicemus. Illis autem diebus, mali et Antichristi sectatores vere ac proprie gaudebunt de morte illorum Prophetarum, et in eorum ignominiam non sinent eorum cadavera sepeliri. Quod etiam consulo permittet Deus, ut mirabilior sit eorum resurrectio, quæ post tres dies et dimidium vere ac proprie continget, juxta verba illa: *Et post tres dies et dimidium spiritus vitæ intravit in eos*, quæ non possunt intelligi de glorificatione animarum illorum Prophetarum, ut aliqui hæretici finxerunt, tum quia glorificatio animarum illorum Martyrum non differetur per tres dies, neque per momentum; tum quia statim additur: *Et steterunt super pedes suos*, ubi evidenter est sermo de resurrectione corporum. Quæ pro illis duobus Prophetis non reservabitur in tempus generalis resurrectionis, sed statim fiet, videntibus et mirantibus aliis hominibus adhuc in vita mortali viventibus, audientque vocem illam de cælo illos vocantem: *Ascendite huc*, cui voci ipsi obedientes ascendendo in cælos, mirantibus eorum hostibus. Quorum magna pars statim, terræ motu magno corruente civitate, oppressa et interfecta est; alii vero, qui permanserunt, terrore perterriti gloriam Deo dederunt, ut Joannes concludit.

49. *Quantvis illi duo testes non essent Enoch et Elia, adhuc essent veri homines.* — Neque oportet aliter hæc omnia confirmare, quam ipso contextu et verbis Scripturæ, nam in proprietate sua hoc significant, et nulla subest ratio vel necessitas, imo nec commoditas ad metaphoricis sensus illa trahendi, proprio arbitrio, et solo affectu ad proprias opiniones illa accommodandi, ut revera rex Angliæ et alii Protestantes faciunt. Accedit quod omnes Patres, et interpretes verba illius prophetiæ proprie intelligunt; quamvis enim vel in personis illorum testium designandis, vel in aliquibus minutioribus circumstantiis differant, ut mox videbimus, in hoc vero dogmate, quod vaticinium illud proprie et ad litteram intelligendum sit, omnes conveniunt, ut in sequenti capite referemus. Solum hic refero Lactantium, lib. 7, cap. 17, ubi tacito nomine dicit, Prophetam magnum venturum tempore Antichristi, de quo locum Apocalypsis ad litteram interpretatur. Non video tamen, cur in singulari de Propheta magno loquatur, et non de duobus Prophetis, sicut expresse Joannes loquitur. Ita ergo intelligenda res est. Neque contra hunc proprium sensum

illius contextus aliquid rex affert, præter ea quæ de Enoch et Elia disputat, de quibus capite sequenti videbimus. Nunc enim plane dicimus, licet illi duo testes non essent futuri Enoch et Elias, non inde fieri non esse futuros homines, verosque Prophetas ac prædicatores, proprie interficiendos ab Antichristo, et a Christo resuscitandos. Posset enim Deus ex sanctis hominibus tunc viventibus duos ad illud ministerium sua gratia vocare, eisque spiritum prophetiæ et miraculorum impertiri, et in eis possent omnia, quæ ibi prædicuntur, proprie ac verissime impleri. Hic ergo sensus, et veritas in hoc capite demonstrata per se potest subsistere, quidquid in quæstione alia de Enoch et Elia sentiatur.

20. *Locus idem Apocalypsis ostendit Antichristum nondum venisse. — Nec duo illi Prophetæ, nec alii eis similes adhuc fuerunt.* — Unde tandem concludo locum hunc, in hac proprietate et generalitate explicatum, sufficere ad demonstrandum, Antichristum nondum venisse, abstrahendo etiam ab speciali disputatione de Enoch et Elia. Quia non solum est evidens non venisse Eliam et Enoch, verum etiam nec aliquos duos Prophetas, contra aliquem Christi hostem ita prædicantes, ut in eis impleta fuerint omnia quæ ibi Joannes de illis duobus testibus ac Prophetis prædicat, hactenus apparuisse, ut est evidens, considerando cum proprietate et veritate circumstantias omnes quas notavimus. Nulli enim prædicatores hactenus fuerunt, qui per 1260 dies prædicaverint, cum potestate faciendi mirabilia in cælo, aquis et terra, quique post illos dies fuerint publice interfecti, eorumque corpora per tres dies cum dimidio jacuerint in plateis alicujus civitatis, et postea publice resurrexerint. Ergo, stante illo proprio et vero sensu, evidens est illos duos testes nondum esse missos, ac proinde neque Antichristum venisse. Multo ergo evidentius est non posse vaticinium hoc ad Papam accommodari.

CAPUT XII.

ELIAM ET ENOCH ESSE TESTES ILLOS QUI CONTRA ANTICHRISTUM MITTENDI SUNT, OSTENDITUR.

1. *Testes illos non futuros Enoch et Eliam contendit rex Jacobus.* — Quanquam, ut dixi, ad ostendendum quod intendimus, necessarium non sit scire aut definire quinam futuri sint illi duo singulares homines, quos Deus